
LES «PELLOFES» DE SANT FELIU DE SABADELL

Lluís Mas i Gomis

El mes de febrer de 1965 Lluís Mas i Gomis, director del Museu de Sabadell, publicà en un fulletó l'article sobre les «pellofes» sabadellenques que ara reproduïm amb les úniques variacions de concretar més el títol (que era «Numismàtica sabadellense») i publicar-lo en la llengua que el seu autor hauria sens dubte preferit. La manca d'estudis sobre aquest tipus de moneda particular com són les «pellofes» i el fet que els fulletons del Museu hagin esdevingut pràcticament introbables ens han decidit a donar-li una major difusió. Cal tenir en compte que l'única base sòlida per atribuir la major part de les «pellofes» a una o altra parròquia és el lloc de troballa, que en aquest cas queda perfectament establert. Hem substituït també els dibuixos per fotografies, que creiem donaran una major fidelitat de reproducció.

En la secció corresponent del nostre Museu podem contemplar un exemplar de cada una de les varietats que hem pogut col·leccionar d'aquestes peces importants i curioses, que reproduïm gràficament en aquest treball de divulgació.

Procedent de la Comunitat de Preveres de la nostra parròquia de Sant Feliu, el Museu guarda una col·lecció de deu peces d'aquestes, que representen diferents exemplars monetaris que eren emprats per acreditar l'assistència i remuneració als actes comunitaris.

Eren moltes les comunitats de clergues que feien servir divises similars, que es distingien segons el gravat que duïen encunyat sobre planxa de llautó, de llauna o, més rarament, de plom.

Preuien el nom de «pallafes» o «pallarofes» per la seva fragilitat com la «palla»; també eren conegudes amb el de «pellofes» o «pellerofes» comparant-les amb fragments de pell fina. D'ambdues maneres les hem vist anomenades pels diversos autors que hem consultat.

També les hem trobat designades amb el nom de «llaunes» pel fet d'ésser fetes de llauna o llautó. A la indústria cotonera catalana, i per tant a la indústria cotonera sabadellenca, era molt corrent, fins fa pocs anys, usar divises d'aquestes per controlar la quantitat de fil entregada als operaris per a la seva manipulació. Potser d'aquí podria derivar-se'n la locució aplicada en acomiadar un obrer, que deia «li han donat la llauna».

Al principi, i a Mallorca fins i tot al final de la seva vigència, pel fet d'ésser encunyades sobre plom, se'n deien «ploms», àdhuc de les encunyades amb llauna.

Degut a la seva utilització rebien el nom de «tantos de chor» o «distribucions de chor» i el de «senyals», per representar o donar constància de l'assistència i per servir alhora de remuneració als actes comunitaris que tenien lloc al «chor» dels temples.

El seu valor era particular de cada localitat o comunitat, i no tenien, per consegüent, efecte públic; és a dir, eren elements únicament auxiliars per la remuneració eclesiàstica i, al seu degut temps, eren canviats per moneda de circulació legal.

La col·lecció de «pellofes» del nostre Museu consta de 14 exemplars de Mallorca, 9 de Vilafranca del Penedès, 7 d'Olesa, 3 de Tàrraga, 1 de Salars, 1 de La Bisbal, 1 de Pedramola, 3 d'Esparreguera, 1 de la Catedral de Lleida, 3 de la Catedral de Vic, 4 de la catedral de Barcelona, 8 de la Gerina i 10 de Sabadell.

El primer dels nostres exemplars sabadellencs té forma rodona i mesura uns 26 mm. de diàmetre, amb un vorell que l'envolta. Representa la imatge de sant Feliu, patró de Sabadell, vestit amb dalmàtica, amb la palma a la seva mà esquerra i la mola del martiri a la part dreta. En aquesta part té ben perfilades les lletres SABA; a la següent que correspon a la D, li falta la part superior; i a l'altra hi queden les lletres ELL, si bé la penúltima està un xic deformada. El conjunt d'aquestes lletres forma, doncs, el nom de la ciutat.

L'exemplar número 4 és semblant a l'anterior, si bé és una mica més petit; amb la variant que la palma i la mola estan invertides de lloc. A la part dreta del sant s'hi veu una S i a l'altra les lletres ADELL, conjunt que sens dubte vol reproduir el nostre toponímic, tot i que hi falten les lletres AB que el gravador, havent desplaçat a un costat la figura de sant Feliu, no pogué col·locar per manca de lloc.

El número 2, de forma circular i d'uns 22 mm. de diàmetre, presenta tres cebes (encara que semblen magranes). Té el vorell circumdant en forma de rosari i al centre hi ha un punt decoratiu en relleu. Té només tres lletres intercalades entre les tres cebes: una S, una A i una B, que sens dubte són les tres primeres lletres de Sabadell.

El número 5, de forma rectangular de 18x15 mm., té els angles retallats i presenta també un voraviu que, com en els altres exemplars, reforça la fragilitat de la peça. Té una sola ceba. En el seus quatre angles hi figuren

les lletres S A B L, que hem d'interpretar com les lletres primeres i l'última del mot Sabadell.

L'exemplar número 3, de forma circular de 27 mm. de diàmetre, està limitat per dues vores, de les quals la de dins té la forma de rosari. Té el camp partit en dues seccions verticals, en una de les quals hi ha tres petxines i en l'altra un griu rampant i coronat.

El número 6 és semblant a l'anterior amb les tres petxines i el griu. Es de forma rectangular, amb les dues puntes inferiors retallades, cosa que li dóna un aspecte d'escut.

Els exemplars números 7, 8, 9 i 10 són fets amb planxa de llauna, tallats amb trepant, i es diferencien dels anteriors alguns dels quals són mal tallats amb tisores. Mesuren 33 mm. de diàmetre i els dos primers tenen enfonsades les xifres 1 i 2, el tercer porta una M i el quart una figura en forma de rosa.

Aquesta classe de moneda eclesiàstica té el seu probable origen al segle XV i, encara, es podria relacionar amb les «teserae» romanes o fitxes rudimentàries, espècie de bons, que donaven dret a les distribucions de blat, vi o diners. La circulació de les «pellofes» arriba fins a les darreries del segle XVIII o començaments del XIX.

La cronologia de les nostres «pellofes» la podem dividir en quatre períodes que corresponen a: les marcades amb cada un dels emblemes heràldics, les que porten les cebes, les de la imatge del patró sant Feliu i les de llauna.

Les que porten les tres petxines, que podrien ser el blasó de la casa de Sarrià, i el griu, que ho és de la casa de Togores, nobles existents en la cronologia de la nostra antiga vila, segurament, estaven relacionades amb distribucions adscrites a beneficis i obligacions pertanyents a aquelles cases, que en podrien ser les fundadores o patrocinadores (cal recordar que a l'església profanada i incendiada el 1909 hi havia una tomba amb l'escut de les tres petxines, que també figurava esculpit en la llinda d'una casa de la plaça Major de la nostra antiga vila; exemplars que avui dia es guarden al nostre Museu).

Les de les tres cebes podrien referir-se a distribucions dimanades dels benifets i obligacions pies, en què poguessin intervenir els tres elements senyoriais que governaven la vila, i les que porten una única ceba podrien correspondre a uns moments en què la vila estava més alliberada del feudalisme.

Les que només porten la imatge de sant Feliu, poden datar-les amb més seguretat, ja que corresponen als finals del segle XVIII, quan la Comunitat estava alliberada del jou civil. Volem fer notar que l'encuny que servia per emmotllar aquestes «pellofes» servia també per segellar en sec els documents oficials de la Comunitat. En coneixem un, expedit pel seu arxiver i datat el 18 de maig de 1791, segellat amb el mateix encuny que la «pellofa» n.º 1. Per més abundància de coincidència, en aquest document s'hi mencionen les «distribucions de chor», referint-se a uns mandats episcopals fets l'any 1736.

Quant a les «pellofes» de llauna, es dedueix, a simple vista, que són producte de la decadència d'aquest interessant sistema de numismàtica.

En el primer volum de les Memòries del nostre historiador En Bosch i Cardellach no hi hem trobat cap referència a les «pellofes» de la nostra parròquia; en canvi, en el segon, per haver estat escrit recollint notes viscudes, hi trobem les següents referències:

«**3 de juny de 1790.** Cantà la epistola Mosèn Joan Clarà beneficiat de la Rnt. Comunitat. Com a tal començà a lucrar mitja **distribució** de sa residència».

«**29 de janer de 1791.** Fou admès a las **distribucions** de la Comunitat, lo Rnt. Joseph Torres que vingué a esta per vicari desde el lloch de Sentmenat, ahont havia estat cerca de 7 anys. Es fill de esta vila i de la plasseta de Snt. Roch de la casa dita ploraire».

En la relació d'unes discrepàncies sorgides durant la processó de sant Antoni entre els Administradors, el Mestre de Capella i la Comunitat, Bosch i Cardellach anota: «**13 de juny de 1795.** Agraviada la Rnt. Comunitat de assó, apercibiren al organista que en cas de incidir en altre semblant delictes estaria tres dies sense **distribucions**».

«**24 de mars de 1796.** Algúns de la Comunitat malcontents de que cantaban de balde dos Completes per la Congregació dels Dolors, obtingueren que pera fer-los assistir en las de la vigilia i dia dels Dolors, la Congregació determiná pagar-los la **distribució** de sols un dia».

Durant aquest temps formava part de la Comunitat el Rnd. Josep Canals, de caràcter molt especial, de tal manera que hom hagué de castigar-lo varies vegades suprimint-li les distribucions per falta de regularitat en el compliment de les seves obligacions, com es dedueix, entre altres, de la nota següent:

«**11 de juliol de 1796.** Lo Rnt. Canals, tenint la Rt. Comunitat son chor en lo mitg de la Iglesia, se irrità perquè li llevaren alguna **distribució** per sa falta al chor, y se posá a cridar tractant a tots els comunitaris de condemnats, dimonis, etc., sens que ningú de ells li respongués. Sols se cridaren testimonis. Assó fou en la Conventual. Després hi hagué un albat y sabent que estava privat de **distribucions** per tres dies, comparagué encare mes furiós, llensá bonetes, prengué **plombs** dels altres, se girà contra los seculars que hi havia cerca lo chor tractant-los de malas paraules y tot eran dimonis, condemnats, un escandol...».

En aquesta nota hi figuren amb tota claredat les paraules «distribució» i «ploms», que com hem vist són altres mots, també corrents, per designar les «pellofes».

Les «pellofes» de la nostra Comunitat de Preveres de la Parròquia de sant Feliu estaven en poder del «bossier» el qual rebia els «drets de sagristia y de bossa» tal com es comprova en el certificat de l'arxiver abans citat, i les guardava en una bossa feta expressament amb pell blanca de vedell, adornada amb motius de la mateixa pell, que, pel que sembla, eren vermells en el seu origen. Aquesta bossa (que es guarda al nostre Museu i que reproduim com a il·lustració d'aquest article), té la forma d'un cabàs, lleugerament arquejat en la seva part superior, on hi ha la boca, i ovalat a la base. Mesura 30 cm. en la seva part més ampla i 20 cm. d'altura. En el seu interior hi ha 16 departaments longitudinals separats per unes membranes de pell, molt gastades per l'ús que tingueren al seu temps, i exteriorment té 8 bossetes, quatre a cada costat, que es tanquen amb uns

1

2

3

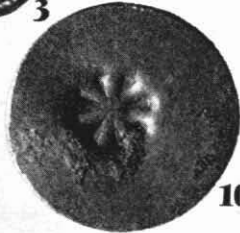
4

5

6

10

7

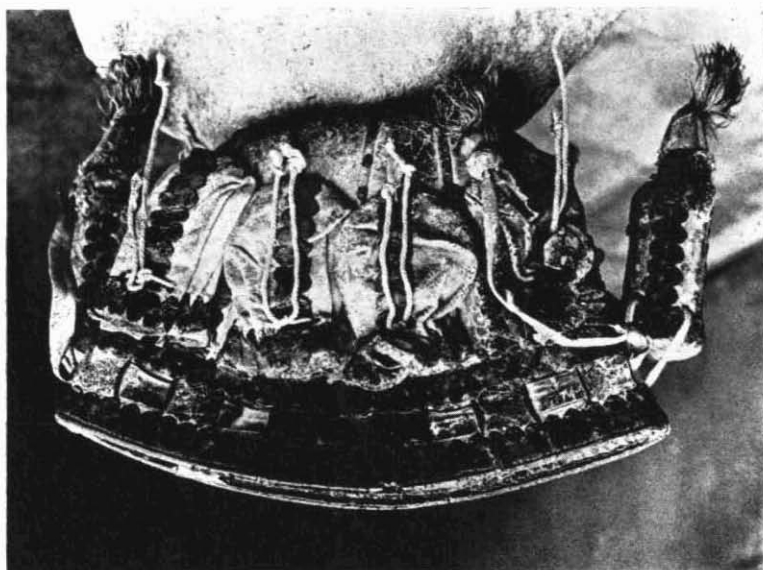

8

9

Bossa de les «pellofes» de l'església de Sant Felix de Sabadell.

cordons. Als dos extrems de la bossa hi ha uns penjolls, acabats amb unes borles de seda, que podien haver servit de nanses decoratives.

Quan decaigué l'ús de les distribucions de «pellofes», la bossa, amb el seu contingut, quedà arraconada i oblidada, i gràcies al zel del sagristà i campaner, en Joan Guri, pogué ésser recuperada pel seu gendre, en Francesc Casañas i dipositada al nostre Museu, havent-se pogut confeccionar així la collecció de pellofes existent avui dia a la secció de Numismàtica i, a través d'ella, la redacció d'aquest estudi.

BIBLIOGRAFIA:

- Antoni Bosch i Cardellach: «**Memorias de Sabadell. 1787-1804**». Sabadell, 1944.
Rvdo. Jaime Marqués Casanova: «**Colección de «Pallofas» de la Catedral de Gerona**». Anales del Instituto de Estudios Gerundenses. Vol. XIV. Gerona, 1940.
Rnt. Josep Gudiol Cunill: «**Nocions d'Arqueologia Sagrada Catalana**». Vic, 1933.
Pedro Giró: «**De Numismática local**». Vilafranca del Penedés, 1948.
Bonet y Sisó: «**Les monedes catalanes**».
P. Batlle: «**Epigrafia Latina**», 1947.
Alicover-Molí: «**Diccionari Català-Valencià-Balear**», 1957.